

Verbeteren positie ZZP-ers met schulden

Inleiding

Ondernemers met schulden worden, volgens recente mediaberichten, in veel gemeenten niet goed geholpen. Vaak heeft schulddienstverlening er beleid van gemaakt dat een bedrijf eerst gestaakt moet worden voor schulddienstverlening kan worden geboden. Doorstart via de Bbz-regeling is in veel gevallen niet haalbaar. Een ondernemer die in financiële problemen komt is vaak onnodig jaren bezig zijn problemen op te lossen.

Om kader te geven aan de problematiek beschrijven we eerst een gefingeerde casus van een ondernemer. Maar dit voorbeeld is wel gebaseerd op waar gebeurde verhalen, onder andere van cliënten van vrijwilligersorganisatie Over Rood. Dit verhaal lijkt een uitzondering maar is het niet. Er zijn honderden ex-ondernemers met soortgelijke verhalen. Wij dagen u daarom uit in uw gemeente dit geval eens stap voor stap door te lopen en u bij elke stap af te vragen welke maatregelen in uw gemeente zouden zijn genomen om onze 'Piet' in deze fase te helpen bij het oplossen van zijn problemen. Als er geen hulp geboden wordt vraagt u zich dan eens af of u dit beleid terecht vindt.

Na deze casus gaan we verder in op de problematiek en dragen hier vervolgens een aantal oplossingen voor aan. Wij hopen dat onze suggesties u inspireren het beleid zo aan te passen dat dit soort casussen definitief tot het verleden behoort.

*<https://www.trouw.nl/samenleving/zp-ers-die-in-de-schulden-zitten-stuiten-op-een-gesloten-loket-a-1d75ec1>

*<https://www.bnr.nl/player/archief/20180523090635300>

Een voorbeeld uit de dagelijkse praktijk

Onze Piet heeft een dierenwinkel. Al 20 jaar. Het is geen vetpot, maar samen met zijn twee kinderen kan hij ervan rondkomen. Zijn winst schommelt rond de 1300 euro per maand. In de zomermaanden is het wat minder. Dan wordt Piet in september 2008 ziek. Gelukkig heeft hij een AOV maar die heeft een wachttijd van 90 dagen. Piet probeert met vrienden en kennissen de winkel zo goed en kwaad als het gaat open te houden. Na vijf maanden is hij gelukkig weer beter. Niet veel later echter staat er een deurwaarder op de stoep. Piet schrikt en gaat aan de slag met zijn administratie. Al snel blijkt dat hij een schuld heeft opgebouwd van zo'n 5000 euro. Tijdens zijn ziekteperiode is er bijna geen winst gemaakt. Piet gaat googelen en vindt Bureau Zelfstandigen. In zijn gemeente wordt met elke ondernemer die zich aanmeldt een adviesgesprek gehouden. Het is inmiddels februari 2009. Piet doet zijn verhaal. De ambtenaar legt hem vriendelijk uit dat het Bureau Zelfstandigen niets voor hem kan doen. Want Piet verwacht voor dit boekjaar een inkomen boven bijstandsniveau. Dat zijn inkomen in het voorgaand boekjaar ver onder bijstandsniveau lag kan nu niet meer veranderd worden. Je kunt nu eenmaal geen aanvraag Bbz-inkomensaanvulling doen met terugwerkende kracht. Voor een schuldsanering via Bbz zijn de schulden te laag. Het bedrag staat niet in verhouding met de kosten voor een Bbz-onderzoek en schulddienstverlening. Piet krijgt het advies naar het wijkteam te gaan. Daar kunnen ze hem wellicht helpen met het treffen van betalingsregelingen.

Piet gaat naar het wijkteam. Het wijkteam vraagt samen met Piet kwijtschelding gemeentelijke belastingen aan. Voor de zakelijke schulden krijgt Piet enkele tips maar verder kunnen ze hem niet helpen. Het wijkteam geeft aan daar niet genoeg kennis over te hebben.

Piet gaat vol goede moed verder. Maar de schulden lopen door alle kosten en boetes toch verder op. De kwijtschelding van de gemeentelijke belasting wordt afgewezen omdat ondernemers in de gemeente waar Piet woont daar alleen voor in aanmerking komen als ze in de Bbz-regeling zitten.

De schulden lopen verder op. Piet gaat in oktober 2009 weer naar het wijkteam en wordt doorverwezen naar Bureau Zelfstandigen. Deze keer wordt een aanvraag

gestart. Er wordt een levensvatbaarheidstoets gedaan. Uit het rapport blijkt dat Piet 15.000 euro moet lenen om zijn schulden te saneren (Piet heeft naast zijn schulden een bankkrediet van 5000 euro), een noodzakelijke investering aan zijn winkel te doen en het schulddienstverleningstraject te betalen. De maandelijkse aflossing en rente van zo'n 300 euro per maand kan Piet echter niet betalen. Hij kan net rondkomen van de inkomsten uit de winkel dus 300 euro aan extra kosten zit er niet in. De aanvraag wordt afgewezen en Piet krijgt het advies zijn winkel te sluiten en bijstand aan te vragen.

Piet is boos en teleurgesteld. Mijn winkel sluiten? En dan? Ik sta al 20 jaar in mijn winkel. Wie gaat mij een baan aanbieden? En als ik thuis op de bank ga zitten word ik gek. Het zal u niet verbazen dat Piet gewoon doorgaat met zijn winkel.

Drie jaar later, in augustus 2012, staat de deurwaarder van de verhuurder op de stoep. Piet loopt nu zes maanden achter met de huur en de verhuurder vindt het mooi geweest. Het pand wordt ontruimd. Piet in zak en as. Gaat opnieuw naar de gemeente en vraagt een bijstandsuitkering aan. Na een paar weken krijgt Piet een brief dat hij de jaarrekeningen en aangiften IB van de afgelopen drie jaar moet overleggen. Maar hij heeft ook bij zijn boekhouder nog een schuld. Daarom heeft deze de afgelopen tijd geen werkzaamheden meer voor hem verricht. Ook wil hij de administratie niet teruggeven aan Piet tot alle facturen betaald zijn. In totaal is zo'n 1500 euro nodig om jaarrekeningen te maken.

Piet weet niet wat hij moet doen en meldt zich weer bij het wijkteam. Het wijkteam vraagt bijzondere bijstand aan voor de kosten van de boekhouder. Die aanvraag wordt afgewezen: het zijn geen noodzakelijke kosten. En de aanvraag voor de bijstand wordt buiten behandeling gesteld omdat de benodigde informatie niet op tijd is aangeleverd.

Piet is ten einde raad. Het wijkteam probeert hem te helpen en weet nog een voorschot op de bijstand voor elkaar te krijgen maar het is te laat. De huurachterstand van de woning is verder opgelopen en Piet wordt samen met zijn twee kinderen in april 2013 uit huis gezet en komt in de daklozenopvang terecht.

Twee jaar later in februari 2015 is eindelijk alles geregeld. Piet heeft inmiddels een bijstandsuitkering en krijgt een nieuwe woning toegewezen. Enkele weken nadat Piet zich heeft ingeschreven ploffen er 20 blauwe enveloppen op de mat. Piet heeft geen aangiften gedaan over 2010, 2011 en 2012 en de belastingdienst heeft ambtshalve voor meer dan 60.000 euro aanslagen opgelegd. Ook ontvangt hij enkele brieven van vroegere leveranciers die nog geld van hem krijgen. De schulden van Piet zijn inmiddels opgelopen tot meer dan een ton.

Piet meldt zich aan voor een schulddienstverleningstraject. Het wijkteam probeert Piet uit te leggen dat hij alsnog zijn jaarrekeningen moet maken want zonder jaarrekeningen en aangifte IB staan zijn schulden niet vast. En dan kun je ook geen schulddienstverleningstraject opstarten. Piet neemt contact op met zijn boekhouder. Deze is inmiddels met pensioen. De administratie heeft hij ook niet meer. Maar onze Piet heeft geluk. Het wijkteam stuurt hem niet weg omdat het een bedrijfsprobleem is. Ze nemen samen met hem contact op met de belastingdienst. Ook besluit hij samen met een vrijwilliger op basis van zijn bankafschriften zelf zijn jaarrekeningen te maken. Na zes maanden kan alsnog aangifte IB worden ingediend. Het is inmiddels januari 2016. De kosten van 400 euro voor het indienen van de aangifte voor drie boekjaren worden door het wijkteam uit een speciaal noodpotje betaald. Na een aantal maanden ontvangt Piet bericht van de belastingdienst. De aanslagen worden uit coulance gecorrigeerd. Van de belastingschuld vervalt 40.000 euro. 20.000 euro blijft staan omdat deze aanslagen betrekking hebben op een boekjaar dat meer dan vijf jaar in het verleden ligt (2010). Deze kunnen niet meer aangepast, ingediend of in behandeling worden genomen. De ambtshalve aanslag uit 2010 blijft dus gewoon staan.

Maar de schulden staan nu vast en eindelijk kan de stabilisatiefase van de schuldsanering worden opgestart. Het is inmiddels augustus 2016. Er wordt een voorstel voor een minnelijk akkoord naar de schuldeisers gestuurd. De oud-leveranciers zijn echter zo boos dat Piet zomaar zonder enige waarschuwing zijn winkel heeft gesloten en hen geen kans heeft geboden hun spullen terug te halen dat ze niet akkoord willen gaan met de sanering. Ook de bank gaat niet akkoord omdat ze vinden dat hij contact met hen had moeten opnemen om de problemen te bespreken. Het minnelijk traject mislukt.

De afdeling schulddienstverlening start de procedure voor een aanvraag WSNP. In maart 2017 is de zitting. De rechter wijst de WSNP-aanvraag af. Piet heeft in de laatste jaren van zijn bedrijf geen aangifte IB gedaan en geen goed onderbouwde jaarrekeningen. Hij heeft dus niet aan zijn administratieve verplichtingen voldaan en te goeder trouw gehandeld. Piet is terug bij af.

Piet wordt gek van alle deurwaarders en incassobureaus die hem maar blijven achtervolgen en is inmiddels behoorlijk getraumatiseerd, onder behandeling van een psycholoog en arbeidsongeschikt verklaard. In april 2018 besluit hij zijn schuldeisers een brief te sturen en zijn verhaal uit te leggen. Hij vraagt de schuldeisers of ze niet alsnog bereid zijn tot een minnelijk akkoord. De schuldeisers gaan om en Piet start weer een schulddienstverleningstraject. Een half jaar later is het minnelijk akkoord er en kan de schuldsanering beginnen. Als Piet zijn schuldsaneringstraject succesvol afrondt zal hij in augustus 2021 eindelijk schuldenvrij zijn. 13 jaar nadat hij een paar maanden ziek was...

Van Piet is inmiddels, dat zult u begrijpen, niet veel meer over. De komende 20 jaar zal hij in de bijstand zitten. De totale kosten van uitkering, hulpverlening, opvang etc. bedragen meer dan 400.000 euro.

De huidige situatie in Nederland

Door de toename van het aantal zelfstandigen en kleine ondernemers en de economische crisis van de afgelopen jaren is Schuldhulpverlening aan deze groep mensen hoger op de agenda komen te staan. Terecht want te vaak ontvangen zij niet de hulp waar zij volgens de wet aanspraak op kunnen maken. Dat is jammer want Bbz2004, WGS en WSNP bieden goede handvatten om ondernemers beter te helpen. Onbekendheid bij zowel ondernemers als professionals en de optimistische aard van ondernemers spelen hierbij een grote rol. “Ondernemers die in de problemen dreigen te belanden zoeken vaak te laat hulp. Zodra de problemen groter worden is er sprake van tunnelvisie en burn-out klachten. Ze nemen daardoor minder goede beslissingen en komen vaak niet eens meer op het idee om hulp te zoeken. Schaamte en taboe spelen een grote rol en als ondernemers in actie komen dan weten ze niet waar ze moeten zijn met als gevolg dat de schulden oplopen en de situatie verslechtert” (Ingrid Wakkee 2014).

Uit cijfers van het CBS blijkt dat de directe kosten van bedrijfsbeëindigingen hoog zijn. En het maatschappelijk belang vanwege het behoud van werkgelegenheid en inkomen is hoog. Het is daarom zinvol om ondernemers te ondersteunen als zij in zwaar weer belanden en crisissituaties in een vroeger stadium in een positieve ontwikkeling om te buigen. Uit onderzoek blijkt dat schuldhulp en ondernemersondersteuning loont en dat er een positieve relatie bestaat tussen het gebruik van ondernemersondersteuning en ondernemerssucces.

Ombudsman Van Zutphen signaleerde begin dit jaar dat ZZP'ers nauwelijks worden toegelaten tot Schuldhulpverlening, omdat gemeenten voor ondernemers met schulden meestal het loket dichtdoen. Ook staatssecretaris Van Ark erkent het probleem en benadrukt in haar actieplan dat gemeenten ook ondernemers met schulden moeten helpen.

Omvang van het probleem

Uit cijfers van het CBS (Armoede en sociale uitsluiting) blijkt dat zelfstandigen en kleine ondernemers het meest kwetsbaar zijn voor armoede. Van de 1,8 miljoen ondernemingen zijn er 1,1 miljoen eenmansbedrijven (waaronder veel ZZP'ers). Een laag inkomen: werknemers 1,7%; zelfstandige met werknemers 5,2%; zelfstandige zonder personeel 9,4%. 365.212 van deze bedrijven hebben financiële problemen. Bij 130.580 bedrijven zijn zeer ernstige financiële problemen en dreigt er bedrijfsbeëindiging. Dit betreft ondernemers die persoonlijk aansprakelijk zijn en Schuldhulpverlening nodig hebben.

De directe maatschappelijke schadelast door bedrijfsbeëindigingen is berekend op 1,5 miljard euro. De gemiddelde schuld is hoger dan bij particuliere schuldenaren en ZZP'ers hebben gemiddeld meer schuldeisers: € 120.000,- bij 18 schuldeisers.

Goede schuldhulp bespaart veel kosten voor gemeenten door besparing op uitkeringen (gezin in de bijstand ongeveer 17.000 euro netto per jaar), re-integratie, minder beroep op gemeentelijke kwijtscheldingen en voorkomen maatschappelijke kosten zoals uithuiszetting, afsluiting energie etc.

Hoe past Bbz 2004 in het schuldhulpplaatje?

In veel gemeenten worden ondernemers met schulden doorverwezen naar het team dat het Bbz uitvoert. Het Bbz biedt mogelijkheden om (beginnende) ondernemers op meerdere manieren bij te staan. Ook wanneer er schulden zijn. Aan bestaande ondernemers met voldoende inkomen (levensvatbaar) kan via het Bbz een bedrijfskrediet worden verleend waarmee de schulden ineens kunnen worden voldaan. Als het maximaal toe te kennen krediet niet hoog genoeg is om de totale schuldenlast te kunnen financieren, dan is een sanering nodig om een doorstart te kunnen realiseren. De Schuldhulpverlening wordt dan ingezet voor de sanering.

Wanneer er tijdelijke achterstanden of lage achterstanden zijn kan een lening voor levensonderhoud via het Bbz een oplossing zijn. De ondernemer krijgt dan tijdelijk een lening om een periode te overbruggen.

Gemeenten kunnen ondernemers die hun bedrijf beëindigen met het Bbz tijdelijk ondersteunen met een lening voor levensonderhoud, zodat ondernemers het bedrijf op een goede manier kunnen beëindigen (uitverkoop, afhandelen werkzaamheden etc.). Daarnaast kunnen ondernemers beroep doen op schuldhulpverlening voor de afwikkeling van de bedrijfsschulden door een minnelijke regeling, een sanering of als dit niet lukt via het aanvragen van een WSNP-verklaring.

De beperkingen van Bbz

De Bbz regeling kent voorwaarden en drempels. Een ondernemer met een partner die een inkomen boven bijstandsniveau heeft komt niet in aanmerking. Ook voor ex-ondernemers biedt het Bbz geen oplossing.

Volgens de wet heeft elke Nederlander met problematische schulden recht op een gratis schulddienstverleningstraject en is aan deze hulp geen inkomenseis gekoppeld. Ook mensen met een wisselend inkomen of parttimebaan kunnen een beroep doen op dit traject. Ondernemers daarentegen zijn in veel gevallen uitgesloten van gratis schuldhulp. Dit betekent feitelijk dat mensen uitgesloten

worden vanwege een inschrijving bij de Kamer van Koophandel dan wel vanwege de wijze waarop zij hun inkomen ontvangen. In artikel 1 van de Grondwet staat dat we mensen in gelijke situaties gelijk moeten behandelen. Dit is met het huidige beleid en de wet- en regelgeving voor ondernemers met schulden op zijn minst een uitdaging.

In veel gemeenten moeten ondernemers de kosten van een schuldsanering geheel of gedeeltelijk zelf uit het Bbz krediet betalen. Ondernemers met een inkomen tussen 1 en ca. 1,5 keer bijstandsniveau hebben onvoldoende afloscapaciteit om voldoende geld te lenen om zowel de kosten van de sanering, de geldsom die nodig is om de schulden af te kopen als de rente van 8% op het krediet te betalen.

Hen wordt verteld eerst het bedrijf te staken en bijstand aan te vragen, ook al hebben ze een inkomen op bijstandsniveau of zelfs ruim daarboven. Voor veel van hen is dit onverteerbaar omdat ze willen blijven werken en niet hun hand ophouden. Ook wil deze groep schuldenaren liefst een zo groot mogelijk deel van hun schulden aflossen. Zij voelen zich verantwoordelijk jegens hun schuldeisers en weten dat ook die slechter af zullen zijn als het bedrijf wordt gestaakt.

Zo blijven zij lange tijd doormodderen met hun schulden. Gaat het uiteindelijk toch mis dan komen ze niet meer in aanmerking voor WSNP omdat ze te lang zijn doorgegaan of niet aan hun administratieve verplichtingen hebben kunnen voldoen.

Waarom is schuldhulp voor ondernemers niet in alle gemeenten mogelijk?

Vooraf in kleinere gemeenten is schuldhulp voor ondernemers minder goed ontwikkeld. Het aantal ondernemers dat zich meldt bij hun gemeente is verhoudingsgewijs klein en de materie is complexer dan bij schuldhulp aan particulieren. Kleine gemeenten die schuldhulp voor ondernemers wel goed hebben geregeld, werken vaak samen binnen hun regio of op nog grotere schaal.

Gemeenten moeten de toegang tot schuldhulp regelen. Daarbij gaan gemeenten er te vaak van uit dat schuldhulp pas kan worden aangeboden als het bedrijf is be-

eindigd. De kans bestaat dat gemeenten zichzelf en ondernemers hiermee tekort doen. In veel gevallen is het juist veel slimmer om het bedrijf voort te zetten.

Voor levensvatbare bedrijven biedt het Bbz een aantal mogelijkheden. Het Bbz is echter geen schuldhulp, maar een mogelijk middel in een schuldhulptraject. Naast Bbz zijn er andere mogelijkheden die vaak niet bekeken worden zoals saneren met geld van derden, afkoop van levensverzekeringen en spaarsanering.

Gemeenten lopen het risico dat zij door aan te dringen op bedrijfsbeëindiging veel meer kosten maken. Als een bedrijf levensvatbaar is en een doorstart slaagt, leidt dat tot behoud van werkgelegenheid en inkomen; besparingen op uitkeringen en re-integratiegelden; minder beroep op kwijtscheldingen en voorkomen van maatschappelijke lasten zoals uithuiszettingen, afsluitingen van energie, etc.

Verschillen tussen en overeenkomsten met particuliere schuldenaren

Er zijn een aantal verschillen tussen ondernemers en particulieren zonder bedrijf. Ondernemers zijn optimistisch ingesteld en blijven lang in de goede afloop geloven. Zij proberen problemen uit het zicht te houden van klanten en crediteuren uit angst voor nog meer problemen. Ze hebben verhoudingsgewijs veel hogere schuld en meer schuldeisers (resp. € 120.000 en 18 schuldeisers). De schulden zijn ingewikkelder (onderliggende contracten voor personeel, bedrijfsruimte, lease, leveranciers etc.), boekhouding, afwikkeling belastingaangiften, gecompliceerde vorderingen (buitenlandse leningen, hypotheekrecht, pandrecht etc.). De Schuldhulpverlening vergt specialistische (juridische) kennis.

Voor ondernemers blijft de particuliere Schuldhulpverlening onbereikbaar zolang het bedrijf nog niet is beëindigd. Bijkomend probleem is dat ze vaak door de geldproblemen hun boekhouder niet meer kunnen betalen. Het ontbreken van de benodigde cijfers blokkeert de toegang tot Bbz en schulddienstverlening. Zelfs als de gemeente bereid is de kosten voor een boekhouder te betalen, lost dat het probleem vaak niet op. Het verzamelen van de benodigde gegevens, structuur brengen in de administratie e.d. is voor veel ZZP'ers een te grote horde.

Overeenkomsten zijn er ook. Ondernemers en particulieren schamen zich voor financiële problemen. De drempel om hulp te zoeken is hoog. Het effect van schulden op een ondernemer is niet anders dan op particulieren. Ondernemers en particulieren hebben geen goed overzicht van financiële situatie. Hun administratie is niet op orde. Ze hebben behoefte aan ondersteuning op dit vlak.

Particulieren kunnen voor hulp bij het aanleveren van gegevens die nodig zijn om een schulddienstverleningstraject op te starten bij maatschappelijk werk terecht. Vele maatschappelijk werkorganisaties hebben niet voldoende kennis om ondernemers met schulden te kunnen helpen bij het op orde krijgen van de administratie en financiën, waardoor voor ZZP'ers op dit vlak alleen tegen hoge kosten hulp beschikbaar is.

Tijdverlies en oplopende schulden door toetsing bij aanvraag aanvulling inkomen

Elke Nederlander heeft in beginsel recht op een inkomen op bijstandsniveau. Heb je als bedrijfseigenaar een gezinsinkomen onder bijstandsniveau dan wordt hiervoor een inkomensaanvulling via de Bbz-regeling ingezet. In veel gemeenten wordt ook voor deze aanvulling een onderzoek naar de levensvatbaarheid van het bedrijf gedaan. Na een doorlooptijd van zo'n drie maanden krijgt ongeveer de helft van hen te horen niet voor Bbz in aanmerking te komen. De ondernemer moet zijn bedrijf staken en een bijstandsuitkering aanvragen. Veel ondernemers doen dit niet omdat ze aan het werk willen blijven. Zetten ze de stap wel dan telt voor de ingangsdatum voor de bijstand de Bbz-aanvraagperiode niet mee. De ex-ondernemer zit inmiddels minimaal zes maanden zonder inkomen en heeft gegarandeerd een flink aantal schulden. Er is weliswaar een voorschotregeling maar daar wordt in de praktijk weinig gebruik van gemaakt.

Wat kan de gemeente doen?

Verbetering van schulddienstverlening aan ondernemers vraagt op de eerste plaats inzet van gemeenten zelf. Of beter: (financiële) inzet van de gemeenten die de hulp

aan ondernemers nog niet goed hebben georganiseerd. Dat vraagt actieve en professionele medewerkers die goed op de hoogte zijn van de materie. Zeker omdat de schuldenproblematiek complexer is dan bij particuliere schuldenaren. Wanneer een gemeente van mening is dat schulddienstverlening voor ondernemers beter in groter verband kan worden georganiseerd dan zijn daar mogelijkheden voor. Op de tweede plaats is het ontwikkelen van goed beleid noodzakelijk. Hierbij zijn binnen het huidige wettelijk kader de volgende mogelijkheden:

1. Schulddienstverlening die gratis wordt
2. Terughoudend met advies te stoppen
3. Kosten achterstand administratie als noodzakelijke kosten vergoeden
4. Inzet van vrijwilligers
5. Optimaal gebruik maken van het Bbz
6. Vroegsignalering
7. Laagdrempelige preventieve hulp
8. Budgetbewaking

Schulddienstverlening die gratis wordt

Schulddienstverlening is gratis voor alle burgers in Nederland, behalve als je een KvK-inschrijving hebt. Het is volgens de wet verboden geld te vragen voor schulddienstverlening (wet op het consumentenkrediet), behalve aan ondernemers. Ondernemers moeten hun schulddienstverleningstraject in de meeste gemeenten voor een groot deel zelf betalen, zelfs als ze een Bbz krediet krijgen. Een ondernemer met een eenmanszaak, VOF of CV is voor de Wet schuldsanering een natuurlijke persoon. Zij hebben dus recht op schuldhulp. De gemeente is verantwoordelijk voor het bieden daarvan.

Gemeenten kunnen op drie wetten terugvallen als ondernemers met schulden zich melden: Het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004, De Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening (WGS) en de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen (WSNP). Met de WGS en WSNP kunnen gemeenten natuurlijke personen bijstaan. Daaronder vallen dus ook ZZP'ers, vennoten van een VOF, een commanditaire vennootschap en directeur-groootaandeelhouders met privé schulden. Op grond van de WGS kunnen zij een beroep doen op schulddienstverlening.

Door de ondernemer toegang te geven tot gratis schulddienstverlening wordt de kans op escalatie van het probleem veel kleiner. Het bedrijf kan veel vaker gehandhaafd blijven. Veel problemen en kosten kunnen worden voorkomen. Dus ook als de gemeentelijke schulddienstverlening van ondernemers wordt uitbesteed aan een marktpartij, zouden de kosten hiervan volledig door de gemeente gedragen moeten worden. Het is hierbij van groot belang ook schulddienstverlening te bieden als Bbz niet mogelijk is en als er sprake is van beginnende schulden. Voor ex-ondernemers blijft de schulddienstverlening complex. Zij zijn erbij gebaat dat schuldhulpverleners voor particuliere schuldenaren ondernemers direct doorwijzen naar de gespecialiseerde schuldhulp voor ondernemers.

In Flevoland hebben de samenwerkende gemeenten de mogelijkheid ook ondernemers die niet in aanmerking komen voor een Bbz krediet vanuit de kredietbank een lening te verstrekken voor het saneren van de schulden. Het zelfstandigen loket Flevoland bekijkt alle mogelijke oplossingen binnen en buiten het Bbz. De kosten van de schuldsanering worden altijd door de gemeente gedragen.

Terughoudend met advies om te stoppen

Zelfs als het inkomen op of boven bijstandsniveau ligt krijgen veel ondernemers het advies om te stoppen en een bijstandsuitkering aan te vragen. De ondernemer verliest daarmee in veel gevallen de mogelijkheid op broodwinning. De ondernemer staakt het bedrijf daarom niet en komt steeds verder in problemen. Door het inkomen indien nodig tijdelijk aan te vullen tot bijstandsniveau en de ondernemer toegang te geven tot gratis schulddienstverlening wordt de kans op escalatie van het probleem veel kleiner.

Vaak zijn nog niet alle mogelijkheden om de schulden op te lossen onderzocht voor het advies gegeven wordt om te stoppen. Een afwijzing Bbz betekent in veel gemeenten automatisch het advies om het bedrijf te staken. Andere mogelijkheden zoals het saneren van de schulden via een spaarsanering, het afkopen van lijfrenten, het saneren met geld van familie en vrienden of het onderbrengen van het bedrijf in een coöperatie of stichting waar de ondernemer vervolgens in loondienst gaat, worden niet overwogen. Door goede samenwerking, afstemming en overleg tussen de verschillende partijen die ondernemers met schulden helpen, kan veel onnodig

verlies van werkgelegenheid worden voorkomen. Bovendien kan het een flinke besparing opleveren voor de gemeente, omdat deze ondernemers niet meer onnodig in de bijstand terecht komen.

Kosten achterstand administratie als noodzakelijke kosten vergoeden

Ondernemers met schulden kunnen hun rekeningen niet meer betalen. Ook de rekening van de boekhouder schiet er dus vaak bij in. Bovendien wordt het doen van de administratie bij mensen met schulden, dus ook bij ondernemers, een steeds grotere drempel. Veel ondernemers met schulden hebben daarom een flinke achterstand in hun administratie. Er zijn nog steeds gemeenten die de kosten voor het wegwerken van de achterstand in administratie en aangiften niet willen vergoeden. Met drastische gevolgen. In deze gemeenten zijn belangrijke vangnetten niet toegankelijk.

Als maatschappij hebben we besloten dat we mensen met problematische schulden helpen. We ervoor willen zorgen dat elk gezin een inkomen op tenminste bijstandsniveau heeft. Iedere Nederlander heeft bestaansrecht. Als voor het starten van een schuldsanering gegevens nodig zijn worden mensen daarmee geholpen. Alleen ondernemers niet.

Over Rood kent tientallen cases waarin de gemeente cijfers opvroeg om een aanvraag voor bijstand, Bbz of schuldsanering te kunnen beoordelen maar niet bereid was de kosten te betalen die gemaakt moesten worden om de cijfers aan te kunnen leveren. In veel gevallen ging het om een paar honderd euro. Een alternatief op basis waarvan de benodigde toetsing op inkomen en vermogenspositie kon worden gedaan werd evenmin geboden. De aanvraag werd simpelweg buiten behandeling gesteld wegens het niet aanleveren van gegevens.

Als de gemeente het noodzakelijk vindt dat cijfers aangeleverd worden om een aanvraag te beoordelen en het noodzakelijk is daar kosten voor te maken en de ondernemer onvoldoende middelen heeft om deze kosten te dragen, hoe kan het dan 'niet noodzakelijk' zijn om deze kosten te maken? Toch wordt een aanvraag voor

bijzondere bijstand hiervoor in veel gemeenten standaard afgewezen vanwege niet noodzakelijke kosten. Ook zijn er gemeenten waar het op papier wel geregeld is maar geen ondernemer weet hoe hij gebruik kan maken van de regeling.

Op deze manier wordt een hardwerkende welwillende groep Nederlanders buiten spel gezet. Niet zelden worden zij dakloos. Het maken van een jaarrekening en het doen van aangifte is noodzakelijk en de bijbehorende kosten dus ook. Er zijn vele manieren om dit te regelen. Sommige gemeenten doen het via een stichting, een vrijwilligersorganisatie, een leerwerkomgeving voor studenten, of via een aanvraag voor bijzondere bijstand. Hoe het ook geregeld kan worden, het vergoeden van de kosten voor het doen van achterstallige aangiften in een toegankelijke regeling is van groot belang en voorkomt bovendien veel maatschappelijke kosten door onnodige escalatie van het probleem.

Inzet van vrijwilligers

Schulden hebben grote impact op het functioneren. Dat geldt ook voor ondernemers. Ook de ondernemer met schulden is het overzicht kwijt, heeft ongeopende post en mist structuur. Hij zit in een overlevingsmodus en is gericht op de korte termijn, zonder de consequenties voor de lange termijn te overzien. Hij dreigt bovendien zijn broodwinning en vaak zijn levenswerk kwijt te raken, met alle emoties van dien.

Inzet van vrijwilligers is dan van grote toegevoegde waarde. Een grote groep ondernemers met schulden heeft intensieve ondersteuning nodig om gegevens überhaupt aangeleverd te krijgen bij een boekhouder of schuldsaneerder. Vrijwilligers kunnen bovendien een vertrouwensband opbouwen met hun cliënt doordat zij een gelijkwaardige omgang hebben; ze kunnen een maatje zijn. Daarnaast brengen de meeste vrijwilligers ook veel professionele kennis en levenservaring in, waar cliënten en gemeenten volop van kunnen profiteren. Volgens het rapport Vrijwillig, effectief en efficiënt van het Verwey Jonker Instituut is het inzetten van vrijwilligers zowel bij schuldpreventie als bij het voorbereiden op het traject van de schuldbemiddeling van grote meerwaarde.

Voor particulieren is deze ondersteuning in veel gevallen inmiddels goed geregeld door samenwerking met bijvoorbeeld Humanitas of Schuldhulpmaatje. Voor zelfstandigen is specialistische kennis nodig die bij veel vrijwilligersorganisaties ontbreekt. Extra training of samenwerking met een gespecialiseerde vrijwilligersorganisatie is dan nodig.

Optimaal gebruik maken van het Bbz

een goed beleid hebben waarin optimaal gebruik wordt gemaakt van de Bbz regeling hanteren onder andere de volgend beleidsregels:

- Standaard wordt gekeken of een voorschot voor levensonderhoud verstrekt wordt. De ondernemer heeft een flinke stap gezet door bij de gemeente aan te kloppen en kan in de meeste gevallen niet in zijn levensonderhoud voorzien. Een voorschot brengt rust en zorgt dat de wachttijd voor het levensvatbaarheidsonderzoek overbrugd kan worden.
- Bij een afwijzing van de Bbz, gevolgd door een aanvraag WWB geldt de datum van de melding voor Bbz als Ingangsdatum voor de WWB, en niet de datum waarop de WWB is aangevraagd. Veel gemeenten tellen de periode waarin de Bbz aanvraag liep niet mee, waardoor onnodig schulden ontstaan.
- Standaard wordt een aflostermijn van 5 jaar gehanteerd voor het terugbetalen van de Bbz-lening, Sommige gemeenten hanteren een termijn van 3 jaar, gelijk aan de termijn van een spaarsanering of WSNP. De wet voorziet echter in een terugbetaaltermijn van maximaal 10 jaar. Door in elk geval 5 jaar als uitgangspunt te nemen is de kans van slagen van het traject groter.
- Bbz inkomensaanvulling in combinatie met sanering bij inkomen rond bijstandsniveau zodat een inkomen op bijstandsniveau gedurende de sanering gegarandeerd is.

In de praktijk blijkt dat veel ondernemers in zwaar weer niet bekend zijn met de Bbz regeling. Gemeenten worden niet (automatisch) gezien als gesprekspartner en veel gemeenten profileren zich ook niet als zodanig. Daarnaast staan ondernemers pas open voor hulp - en gaan ze pas op zoek naar hulp - als de problemen (te) hoog zijn opgelopen. Als ze dan uiteindelijk in actie komen, weten ondernemers meestal niet waar ze hulp kunnen krijgen.

Actieve promotie van de Bbz regeling kan bijdragen aan het besef dat ondernemers bij gemeenten of regionale samenwerkingspartners kunnen aankloppen voor schulphulp. Promotie hoeft niet per se een grootschalige campagne te betekenen. Communicatie op het moment dat een ondernemer tegen financiële problemen aanloopt is veel effectiever. Dat kan door promotie te koppelen aan vroeg signalering en aan de reguliere ondernemersdienstverlening via ondernemerspleinen, ondernemershuizen, regionale ondernemersadviesorganisaties en onderdeel te laten zijn van de ondernemersnetwerken.

Vroegsignalering

Vroegsignalering is van groot belang aangezien in de praktijk blijkt dat ondernemers zich pas laat melden met een hoge schuld en veel schuldeisers. Wanneer gemeenten er snel bij zijn is de ellende overzichtelijker en is de kans groter dat de ondernemer – al dan niet met voortzetting van zijn bedrijf – geholpen kan worden.

Ervaringen van o.a. MKBDoorgaan.nl en uitvoeringsorganisaties zoals de ROZ-groep en Platform voor Publieke Ondernemersadviesorganisaties (PPO) leert dat vroeg signalering mogelijk is door nauwe samenwerking met banken, Kamers van Koophandel, de Belastingdienst, accountants etc. Het zou goed zijn om met hen afspraken te maken over verwijzing.

Uiteraard is adequate dienstverlening een cruciale succesfactor voor vroegsignalering. Een ondernemer die zich meldt en vervolgens te horen krijgt dat hij niet geholpen kan worden bijvoorbeeld omdat hij nog niet genoeg schulden heeft, zal niet snel nogmaals bij de gemeente aankloppen.

De signalering zal dus gekoppeld moeten worden aan adequate dienstverlening. 155-help-een-bedrijf en MKBDoorgaan.nl kunnen gemeenten helpen bij vroeg signalering en adequate doorverwijzing naar tweedelijns partijen. Deze tweedelijns partijen zijn veelal commerciële partijen die hun diensten aan ondernemers in zwaar weer aanbieden tegen gereduceerd tarief.

Een deel van de ondernemers is niet in staat te betalen voor de benodigde ondersteuning. Het is daarom belangrijk per ondernemer een klein budget van bijvoorbeeld 500 euro ter beschikking te stellen, waarmee hij de benodigde ondersteuning kan betalen.

Laagdrempelige preventieve hulp

Schuldpreventie en laagdrempelige hulp kan veel kosten en persoonlijk leed voorkomen. Voor particulieren met lichte schulden is via maatschappelijk werk en vrijwilligersorganisaties een redelijk aanbod voor laagdrempelige hulp. In veel gemeenten ontbreekt deze laagdrempelige hulp voor ZZP'ers. Bij maatschappelijk werk en reguliere vrijwilligersorganisaties kunnen zij vaak niet terecht omdat het hen aan de benodigde kennis ontbreekt. In sommige gemeenten kunnen ondernemers bij het bureau zelfstandigen terecht voor een adviesgesprek. Verdere laagdrempelige hulp is in de meeste gemeenten niet beschikbaar. Er wordt vaak gesteld dat ondernemers (te) lang wachten met het zoeken van hulp. Onze ervaring is dat voor ondernemers die wel in een vroeg stadium aan de bel trekken vaak geen passende hulp beschikbaar is.

Een gezamenlijk spreekuur voor ondernemers waarbij een ambtenaar van Bbz, een schulddienstverlener en maatschappelijk werk in samenwerking met een particuliere organisatie die ondernemers in zwaar weer ondersteunen zoals Over Rood of de Nederlandse Zaak samenwerken om ondernemers in zwaar weer de juiste hulp te bieden heeft grote toegevoegde waarde voor zowel de zelfstandige als de gemeente.

Het is dan wel van groot belang dat een ondernemer niet alleen advies krijgt maar ook begeleiding bij het oplossen van de problemen. Net als bij een gewoon hulptraject zou maatschappelijk werk de regie over het traject kunnen nemen en daarbij de partijen aanhaken die de benodigde expertise in huis hebben om de ondernemer in zwaar weer te helpen wegwijs te worden in de ingewikkelde wet- en regelgeving, structuur te krijgen in de administratie, inzicht te krijgen in de cijfers en realistische betaalafspraken te maken als er sprake is van niet problematische schulden. Bij het maken van betalingsafspraken wordt een schuldenaar bovendien veel serieuzer genomen door de schuldeisers als hij iemand heeft die hem hierbij helpt, waardoor de kans dat de schulden opgelost kunnen worden groter wordt. Dit geldt voor particulieren maar zeker ook voor ondernemers.

Budgetbewaking

Schuldsaneringstrajecten lopen vaak mis omdat in de stabilisatiefase nieuwe schulden ontstaan, de ondernemer niet bereid blijkt de uitgaven terug te brengen naar het voor een schuldsanering benodigde niveau of uiteindelijk niet voldaan wordt aan de eisen die worden gesteld aan een Bbz-krediet of spaarsanering. Vaak is al een flinke inspanning verricht door de schuldsaneerder en veel tijd verstreken voordat duidelijk wordt dat de ondernemer niet aan de voorwaarden kan of wil voldoen.

Budgetbeheer en budgetcoaching wordt bij particulieren veelvuldig toegepast. Ook voor ondernemers liggen hier kansen. Door een ondernemer direct na de aanmelding te helpen een budget te maken voor zowel zijn bedrijf als voor privé en dit budget samen met de ondernemer maandelijks te volgen, kan de haalbaarheid van een schuldsanering en een Bbz-aanvraag in een vroeg stadium worden ingeschat. De ondernemer weet eerder en beter waar hij aan toe is, en kan een keuze maken voor stoppen of doorgaan op basis van feiten. Door de ondernemer te coachen bij het realiseren van zijn budget wordt de kans van slagen van het traject groter.

Ook binnen de bestaande Bbz-regeling heeft een systeem van budgetbewaking vele voordelen. Door inzet van dit instrument kan een snelle voordelige toetsing vooraf op haalbaarheid van schuldsanering via de Bbz-lening worden gedaan. Verder kunnen inkomsten en uitgaven vooraf in balans worden gebracht en kan de periodieke levensvatbaarheidstoets eenvoudig worden uitgevoerd. De kans op terugbetaling van de lening wordt vergroot. Bij voorwaardelijke toekenning van een lening kan veel eenvoudiger en sneller getoetst worden of aan de Bbz-voorwaarden van de lening wordt voldaan. Verder kan het Bbz-voorschot tussentijds worden aangepast op basis van kwartaalcijfers, zodat geen terugbetaalverplichting of nieuwe schuld ontstaat.

Bij beginnende schulden kan budgetbewaking preventief worden ingezet. Door goed inzicht in de actuele cijfers, heldere afspraken, het splitsen van zakelijk en privé en het regelmatig bespreken van de cijfers met de ondernemer kan escalatie van de schulden in veel gevallen worden voorkomen.

Bij ondernemers die een bedrijf starten vanuit een uitkeringssituatie via Bbz of een programma voor parttime ondernemen kan budgetbewaking voorkomen dat er

schulden ontstaan door onverwacht hoge verrekening van inkomsten met de uitkering of onvoldoende financieel inzicht. Groot bijkomend voordeel is dat de administratie van de ondernemer steeds op orde is en blijft. De jaarrekening kan met een druk op de knop worden gemaakt.

Over Rood voert momenteel een pilot uit met Budgetbewaking. De eerste resultaten zijn veelbelovend.

Tot slot

De casus “Piet” is gebaseerd op waargebeurde verhalen met als doel inzichtelijk te maken waar ondernemers in de praktijk tegenaan lopen als zij in financiële problemen komen. Het verhaal van Piet is zo geschreven dat deze gebruikt kan worden om te bepalen op welk moment een gemeente vindt dat ondersteuning aan zelfstandigen geboden zou moeten worden. Ook kan de casus gebruikt worden om te toetsen of deze hulp ook daadwerkelijk beschikbaar én toegankelijk is. Als dat niet het geval is kan het gebruikt worden om de discussie aan te gaan voor het organiseren van de benodigde ondersteuning.

De aanbevelingen in dit document zijn binnen de huidige wet- en regelgeving te realiseren door aanpassingen van het gemeentelijk beleid. Over Rood is altijd bereid hierover met u van gedachten te wisselen en mee te denken.

Over Rood heeft als missie de positie van zelfstandigen met (risico op) schulden in Nederland te verbeteren. Wij zijn u daarom dankbaar als u onbevangen naar de problematiek van ondernemers wilt kijken en dit document met zo veel mogelijk politici en ambtenaren wilt delen.

Heeft u behoefte aan verdere toelichting, neemt u dan gerust contact met ons op. Wij gaan graag met politici en ambtenaren over dit onderwerp in gesprek. Want Piet’s leven zou vermoedelijk heel anders gelopen zijn als hij met relatief geringe middelen zijn dierenwinkel had kunnen voortzetten.

Coöperatie Over Rood

Peter van Bergen,

Directeur

Inhoudsopgave

1	Inleiding
2	Een voorbeeld uit de dagelijkse praktijk: de casus
5	De huidige situatie in Nederland
6	Omvang van het probleem
7	Hoe past Bbz 2004 in het schuldhulpplaatje?
7	De beperkingen van Bbz
8	Waarom is schuldhulp voor ondernemers niet in alle gemeenten mogelijk?
9	Verschillen tussen en overeenkomsten met particuliere schuldenaren
10	Tijdverlies en oplopende schulden door toetsing bij aanvraag aanvulling inkomen
10	Wat kan de gemeente doen?
11	Schulddienstverlening die gratis wordt
12	Terughoudend met advies om te stoppen
13	Kosten achterstand administratie als noodzakelijke kosten vergoeden
14	Inzet van vrijwilligers
15	Optimaal gebruik maken van het Bbz
16	Vroegsignalering
17	Laagdrempelige preventieve hulp
18	Budgetbewaking
20	Tot slot

Over Rood Coöperatie U.A.
Oudedijk 26
3612 AB Tienhoven
Tel 085-0408410
Email: service@overrood.nl

www.overrood.nl

Over Rood heeft vestigingen in Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Den Bosch,
Den Haag, Ede, Eindhoven, Gouda, Haarlem, Utrecht en Zwolle.